

№ 43 (540)
Лістапад 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Асоба ў краязнаўстве:
знаўца Слонімшчыны
Сяргей Чыгрын –**
стар. 3

☞ **Прадаўжальнікі: фестываль
народнай творчасці –**
стар. 5

☞ **Конкурс: да 55-годдзя музея
Якуба Коласа –**
стар. 6

Дырэктар цэнтра «Ветразь» Валэціна Румбава, Мікола Козенка, Уладзімір Гілеп і Дзмітрый Ровенскі пад час круглага стала «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў»

Фота Наталі Купрэвіч

Працяг тэмы – на стар. 2

На тым тыдні...

✓ 5 – 7 лістапада ў Кіеве праходзіла канферэнцыя Праграмы ўсходняга партнёрства «Культура», пад час якой прадстаўнікі Беларусі – дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Алег Рыжкоў, куратар Музея сучаснага выяўленчага мастацтва Вольга Рыбчынская і дырэктар Мінскага цэнтра фатаграфіі Аляксей Шынкаренко атрымалі сертыфікат ад групы міжнародных экспертаў за «Лепшае дасягненне Праграмы ўсходняга партнёрства «Культура» ў сегменце «прафесіяналізацыя і стварэнне прафесійных аб'яднанняў»». У праграме ўдзельнічалі прадстаўнікі дзяржаўных і прыватных арганізацыяў сферы культуры з Беларусі, Украіны, Малдовы, Грузіі, Арменіі і Азербайджана.

✓ 11 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі «**Последний приют солдата**», што пабачыла свет у Выдавцкім доме «Звязда». У кнізе, выдадзенай на рускай і нямецкай мовах, сабраныя звесткі пра пахаванні часоў Першай сусветнай вайны. Гэтану папярэднічала значная пошукавая праца на тэры-

торы нашай краіны, якую правялі даследчыкі.

✓ 12 лістапада ў Палацы мастацтва ў Мінску адкрылася персанальная выстаўка жывапісу Пятра Шарыпы, прысвечаная памяці мастака. Цягам амаль сарака гадоў ён стварыў шэраг палотнаў у розных жанрах алейнага жывапісу: партрэт, тэматычная карціна, нацюрморт, пейзаж. Менавіта ў пейзажы найбольш ярка працягваўся яго талент. П. Шарыпа знайшоў свой адметны стыль, які характарызуецца ўвагай да канкрэтнага стану прыроды, дакладным малюнкам і вытанчаным каларытам, стварыў серыі пленэрных краявідаў ранняй вясны, віды старажытных беларускіх гарадоў і мястэчкаў – Полацка, Галшанаў, Пінска, Мядзеля, бязмежныя далягляды Браслаўшчыны.

Тамсама адкрылася персанальная выстаўка Тараса Паражняка, прысвечаная 90-годдзю мастака. У першыя дні вайны сямнаццацігадовы юнак добраахвотнікам пайшоў на фронт, у 1942 г. пад Сталінградам страціў руку. У Мінску жыве і працуе ўжо амаль паўстагоддзя.

Творчасць Т. Паражняка вызначаецца схільнасцю да гармоніі і класічна яснай формы, непрыманнем вонкавых кампазіцыйных эфектаў, імкненнем напоўніць прадмет, якім бы ён ні быў, своеасаблівай духоўнасцю. Мастаку чужыя схематызм і абстрактнасць, галоўнае яго патрабаванне да сябе – быць зразумелым людзям.

12 лістапада тут таксама адбылося адкрыццё выстаўкі «**8. Агульнапольскае Біенале студэнцкай графікі. Познань 2013**». Яна арганізаваная Мастацкім універсітэтам у Познані і Польскім Інстытутам у Мінску. На выстаўцы прадстаўлены працы студэнтаў амаль што з усіх вышэйшых мастацкіх устаноў Польшчы – Акадэміі мастацтваў у Варшаве, Вроцлаве, Кракаве, Катавіцах, Гданьску, Лодзі, а таксама Мастацкага ўніверсітэта ў Познані, Сілезскага ўніверсітэта ў Цешыне, Універсітэта М. Складоўскай-Кюры ў Любліне і іншых.

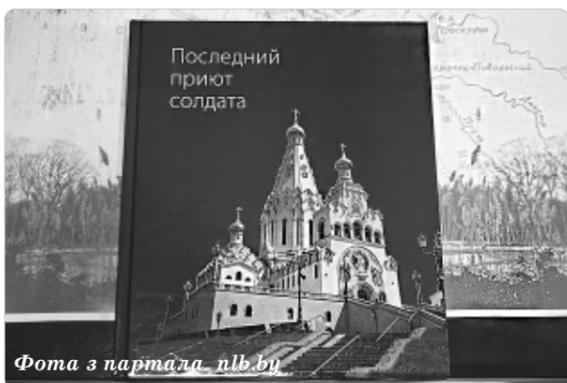
Тым жа вечарам адкрылася персанальная мастацкая выстаўка

Ігара Лыскаўца «**Кола гісторыі**». Творца працуе ў розных відах і жанрах жывапісу, але найбольш яго захапляе жанр гістарычны. І. Лыскавец у сваіх карцінах адлюстроўвае значныя падзеі беларускай мінуўшчыны часоў Вялікага Княства Літоўскага, паказвае падзеі мінулага ў сённяшнім дні, якія, прайшоўшы праз кола часу, паўтараюцца зноў, у нашай рэчаіснасці.

✓ Ужо трэці раз у Мінску праходзіць **мультижанравы фэст «Месяц польскай літаратуры з кнігарняй «логвінаў»**». Пачынаючы з 12 лістапада некалькі разоў на тыдзень на розных культурных пляцоўках сталіцы ладзіліся і будуць ладзіцца да 9 снежня літаратурныя, музычныя, гістарычныя, мастацкія і тэатральныя імпрэзы. Акрамя таго, штодня ў кнігарні «логвінаў» можна наведаць «Польскую шафу» – найвялікшы ў Беларусі аддзел з польскімі кнігамі на польскай і беларускай мовах.

✓ 12 лістапада ў рамках Тыдня моды ў Беларусі ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка «**Беларуская спадчына ў адзенні мінулага і сучаснага**», прысвечаная нацыянальнаму строю і яго варыяцыям у сучасным адзенні.

Экспанаты для традыцыйнай часткі экспазіцыі ўзятыя з запасаў прадпрыемства «Скарбніца», дзе ёсць унікальныя ўзоры строю, узноўленых адпаведна з традыцыямі кожнага рэгіёна. Сучасная частка экспазіцыі прадстаўлена адзеннем і аксесуарамі ад маладых беларускіх брэндаў, якія за аснову сваёй творчасці бяруць і нацыянальны арнамент з выкарыстаннем тых жа сімвалаў, што і дзвесце гадоў таму, і чырвона-белыя колеры, і нават прыказкі. Усё гэта творча перапрацоўваецца і робіцца канцэпцыяй для сучаснага адзення.

Фота з партала nlb.by

Краязнаўчая
газета
падпісныя індэксы:

індывідуальны - 63320
ведамасны - 633202

Круглы стол

6 лістапада 2014 года ў Цэнтры дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» Кастрычніцкага раёна г. Мінска адбыўся круглы стол «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў». Магчыма, ён і прайшоў непрыкметна для дзяржаўных сродкаў інфармацыі, але быў вельмі важным для ўзвышэння традыцыйнай культуры і яе выкарыстання ў выхаваўчым працэсе.

Удзельнікі круглага стала даведаліся шмат пра працу ўстановаў, пра сістэму выкарыстання традыцыйнай народнай педагогікі і аўтэнтчных формаў беларускай культуры на занятках гурткаў «Ветразя». Такое знаёмства з цэнтрам раскрыла шырокую панараму яго дасягненняў у гэтым накірунку дзейнасці, дало магчымасць правесці грунтоўную дыскусію аб шляхах выкарыстання напрацовак «Ветразя» не толькі ў Мінску, але і па ўсёй краіне.

Прозвішчы тых, хто прымаў удзел у дыскусіі і выпрацоўваў рэкамендацыі круглага стала, вядомыя ў колах абаронцаў нацыянальнай культуры: гэта Таццяна Валодзіна, Мікалай Козенка, Аляксей Рагуля, Алесь Лозка, Уладзімір Гілеп, Дзмітрый Ровенскі. З імі разам актыўны ўдзел прынялі прадстаўнікі кіруючых структураў культуры і адукацыі Кастрычніцкага раёна і горада Мінска.

Публікуем рэзалюцыю круглага стала, якая стала вынікам плённага абмеркавання і ўвабрала ў сябе пажаданні і заўвагі яго ўдзельнікаў, адлюстравала імкненні значна палепшыць выхаваўчую працу з асяродку дзяцей і моладзі.

Рэзалюцыя круглага стала «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў»

Круглы стол «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў» праведзены 6 лістапада 2014 года на базе Цэнтры дадатковай адукацыі «Ветразь» г. Мінска з мэтай вызначэння шляхоў удасканалвання патрыятычнага выхавання школьнікаў, навучэнцаў і працоўнай моладзі, а таксама актывізацыі дзейнасці аматарскіх калектываў Кастрычніцкага раёна г. Мінска сродкамі розных відаў традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў. У круглым стане прынялі ўдзел звыш 40 чалавек. Вучоныя, пісьменнікі, вядомыя практыкі ў галіне адукацыі і культуры, прадстаўнікі камітэта па адукацыі Мінскага гарвыканкама, упраўлення адукацыі, спорту і турызму, упраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска, прадстаўнікі ДУА Кастрычніцкага раёна, загадчыкі аддзяленняў, метадысты і педагогі дадатковай адукацыі ЦДАДзіМ «Ветразь»,

канстатууючы, што беларуская народная культура – адзін з галоўных і найдзейсных сродкаў нацыянальнага выхавання, фарміравання нацыянальнай узаемапавагі, прэфілактыкі міжэтнічных канфліктаў, стрымлівання бескантрольнай вестэрнізацыі і глабалізацыі сучаснага грамадства, умацавання славянскай еднасці,

абяпіраючыся на Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, Нацыянальную праграму дэмаграфічнай бяспекі Рэспублікі Беларусь на 2011–2015 гг., Пастанову Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 14.12.2006 г. № 125 «Аб зацвярджэнні канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі Рэспублікі Беларусь», Пастанову Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 24.05.2011 г. № 16 «Праграма бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі Рэспублікі Беларусь на 2011–2015 гг.», Інструктыўна-метадычнае пісьмо Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь «Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі ў 2014/2015 навучальным годзе»,

падкрэсліваючы неабходнасць сумеснай працы ўпраўлення адукацыі, спорту і турызму і ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска, зацкаўленых грамадскіх арганізацый у напрамку патрыятычнага і эстэтычнага выхавання вучняў, навучэнскай і працоўнай моладзі на лепшых узорах карэннага мастацтва беларусаў, захавання гісторыка-культурных

каштоўнасцяў краіны, адраджэння і развіцця нацыянальных традыцый беларусаў,

усведамляючы вялікае агульна-культурнае, ідэалагічнае, выхаваўча-патрыятычнае, антыдэструктыўнае і этнаэкалагічнае значэнне традыцыйнага мастацкай культуры беларусаў у сучасным адукацыйным працэсе,

з улікам неабходнасці пашыраць назважаныя станючы вопыт выхавання і навучання падрастаючага пакалення сродкамі традыцыйнага мастацкай культуры,

прынялі 6 лістапада 2014 года гэтую Рэзалюцыю, накіраваную на патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў, аптымізацыі працэсу далучэння моладзі да культурнай спадчыны Бацькаўшчыны. У сувязі з гэтым удзельнікі круглага стала лічаць неабходным:

1. Выступіць з прапановай да ўпраўлення адукацыі, спорту і турызму адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска і камітэта па адукацыі Мінскага гарвыканкама і праз іх ініцыяваць вырашэнне асобных пытанняў перад вышэйшымі дзяржаўнымі органамі і ўстановамі:

- фарміраваць сістэму патрыятычнага выхавання сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў у адукацыйных установах, пачынаючы з дашкольных устаноў адукацыі;

- распрацаваць адукацыйна-культурную праграму «Традыцыйная культура і моладзь Беларусі»;

- аднавіць дзейнасць этнашколаў;
- адкрыць этнакласы ў агульнаадукацыйных школах і гімназіях, пашырыць колькасць груп з беларускай мовай навучання і выхавання ва ўстановах дашкольнай адукацыі;

- заахвоціць стварэнне аўтарскіх адукацыйных праграм па вывучэнні фальклору ва ўстановах агульнай сярэдняй, дашкольнай і дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі Кастрычніцкага раёна г. Мінска;

- уключыць у план работы камітэта па адукацыі Мінскага гарвыканкама і ўпраўлення адукацыі, спорту і турызму адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска правядзенне рэгіянальнага (Мінскага гарадскога) і Кастрычніцкага раённага фестываляў народнай творчасці і конкурсу пар-выканаўцаў беларускага народнага танца ў рамках Рэспубліканскага фестываля фальклорнага мастацтва «Берагіня» на 2015–2020 гг.;

- фарміраваць каштоўнасць арыенцыі і грамадскую думку ў кірунку асэнсавання значнасці традыцыйнага мастацтва праз раённыя, гарадскія і

рэспубліканскія СМІ, сістэму павышэння кваліфікацыі на ўзроўні горада Мінска, Кастрычніцкага раёна, ЦДАДзіМ «Ветразь»; праз правядзенне семінараў, майстар-класаў па розных відах і жанрах фальклору, народных рамёствах; іншых формах;

- запланаваць правядзенне спецыяльнай з мэтай вывучэння традыцыйнай культуры беларусаў і збору матэрыялаў па фальклору і этнаграфіі ва ўмовах яго жывога бытавання ў розных рэгіёнах Беларусі;

- вылучыць сродкі на набыццё музычных інструментаў (6 гармонікаў, 2 дуды, 5 дудак), відэакамеры, пашыў арыгінальных касцюмаў з мэтай павышэння ўзроўню этнавыхаваўчага працэсу навучэнцаў фальклорнага калектыву «Мілавіца»;

- стварыць пастаянна дзеючую камісію па вывучэнні і абагульненні вопыту захавання народнай культуры з мэтай актуалізацыі яе духоўных здабыткаў у вучэбна-выхаваўчым працэсе;

- актывізаваць узаемадзеянне са СМІ: размяшчэнне матэрыялаў па праблеме;

- арганізаваць раённую пастаянна дзеючую фотавыставу «Мае карані» на базе адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска;

- уключыць у план турыстычных маршрутаў Кастрычніцкага раёна г. Мінска мастацка-творчыя практы фальклорнага калектыву «Мілавіца» і творчых аб'яднанняў агульных сярэдніх і дадатковых устаноў адукацыі;

- ДУ «Мінсканцэрт» хадайнічаць перад Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь аб прысваенні звання «узорны» фальклорнаму калектыву «Мілавіца»;

- хадайнічаць перад Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь аб узнагароджанні знака «Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь» Марыі Васільеўны Снітко, мастацкага кіраўніка фальклорнага калектыву «Мілавіца»;

- дадаць у спіс рэкамендуемых перыядычных выданняў газету «Краязнаўчая газета» Беларускага фонду культуры.

2. Унесці ў Праграму развіцця ЦДАДзіМ «Ветразь» на 2016–2020 гг.:

- фарміраванне культуры беларускага маўлення і выказвання ў ЦДАДзіМ «Ветразь» як адзін з прывілетэтных накірункаў адукацыйнага працэсу;

- уключыць у план выхаваўчай работы раздзел «этнакультурнае выхаванне»;

- праводзіць у рамках Тыдня беларускай мовы і культуры святы беларускай музыкі, сумесныя заняткі з беларускімі музыкантамі і пісьменнікамі, майстар-класы па народных рамёствах, фальклорныя танцавальныя вечарыны і іншае;

- праводзіць справаздачныя канцэрты ЦДАДзіМ «Ветразь» на беларускай мове;

- распрацаваць да юбілею фальклорнага гурта «Мілавіца» (у электронным фармаце): фотаальбом «Мілавіца – 25», буклет, а таксама змясціць асобны ліст на сайце ЦДАДзіМ «Ветразь» па выніках удзелу «Мілавіцы» ў круглым стане «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў».

3. Прапанаваць Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту культуры і мастацтваў, Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту, Беларускаму дзяржаўнаму педагогічнаму ўніверсітэту імя Максіма Танка, Мінскаму дзяржаўнаму каледжу мастацтваў, Мінскаму дзяржаўнаму музычнаму каледжу імя М.І. Глінкі, гімназіі-каледжу мастацтваў імя І.В. Ахрэмчыка вывучыць і абагульняць вопыт творчай дзейнасці фальклорнага гурта «Мілавіца» ЦДАДзіМ «Ветразь» з далейшым выданнем зборніка метадычных матэрыялаў, напісання навуковых працаў,

курсавых і дыпломных працаў, а таксама выкарыстоўваць базу «Мілавіцы» для праходжання студэнтамі і навучэнцамі сярэдніх устаноў культуры і мастацтваў практыкі.

4. Прапанаваць Нацыянальнаму цэнтру мастацкай творчасці дзяцей і моладзі ўключыць у дзейнасць рэспубліканскай лабараторыі па народнай творчасці з 2015 г. фальклорны калектыву «Мілавіца» з мэтай вывучэння і распаўсюджвання яго вопыту.

5. Прасіць НМУ «Нацыянальны інстытут адукацыі» паскорыць выданне праграм аб'яднанняў па інтарэсах фальклорнага накірунку для якаснага забеспячэння адукацыйнага працэсу.

6. Прасіць упраўленне адукацыі, спорту і турызму адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска Рэзалюцыю круглага стала, прынятую ўдзельнікамі 6 лістапада 2014 года, накіраваць у:

- камітэт па адукацыі і ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінскага гарвыканкама, упраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі адміністрацыі Кастрычніцкага раёна г. Мінска;

- Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў;

- Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт;
- Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя М.Танка;

- Мінскі дзяржаўны інстытут развіцця адукацыі;

- Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі;

- Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне «Таварыства беларускай школы».

7. Прасіць рэдакцыі газет і часопісаў «Настаўніцкая газета», «Культура», «Літаратура і мастацтва», «Краязнаўчая газета», «Мінскі кур'ер», «Вячэрні Мінск», «Мінская школа», «Выхаванне і дадатковая адукацыя», інфармацыйнага партала «MinskNews.by» размясціць на старонках сваіх выданняў матэрыялы па круглым стане «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў».

Ад імя ўдзельнікаў круглага стала «Патрыятычнае выхаванне асобы сродкамі традыцыйнага народнага мастацтва беларусаў» Рэзалюцыю падпісалі:

Таццяна ВАЛОДЗИНА, загадчык аддзела фальклорыстыкі і культуры славянскіх народаў Дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі», дацэнт, доктар філалагічных навук
Аляксей РАГУЛЯ, прафесар кафедры этналогіі і фальклору ўстановаў адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук, выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь

Тамара ВАРФАЛАМЕЕВА, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі», этнамузыкалаг, кандыдат мастацтвазнаўства, член Рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, член Беларускага саюза кампазітараў

Алесь ЛОЗКА, дацэнт, старшыня Рэспубліканскага грамадскага аб'яднання «Таварыства беларускай школы», кандыдат філалагічных навук

Уладзімір ГІЛЕП, старшыня рэспубліканскай грамадскай арганізацыі «Беларускі фонд культуры», галоўны рэдактар газеты «Краязнаўчая газета»

Дзмітрый РОВЕНСКИ, мастацкі кіраўнік Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага ансамбля «Дударыкі» гімназіі № 14 г. Мінска, заслужаны дзяржаўны педагог Рэспублікі Беларусь, выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, народны музыка Расіі

Валянціна РУМОВА, дырэктар дзяржаўнай установы «Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска

Мікола КОЗЕНКА, педагог дадатковай адукацыі дзяржаўнай установы «Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска, навуковы і мастацкі кіраўнік Рэспубліканскага фестываля фальклорнага мастацтва «Берагіня», член Беларускага саюза музычных дзеячаў

Наканадні дня святога Тадэвуша, 28 кастрычніка, у сценах Мінскага Палаца мастацтваў адбылася прэзентацыя юбілейнага нумара часопіса «Тэксты», што цалкам прысвечаны патрыёту нашай Бацькаўшчыны Тадэвушу Рэйтану. Імя гэтае яшчэ не на слыху, і зала, дзе ладзілася імпрэза, магла б умясціць і большую колькасць людзей. Але можна спадзявацца, што кожная такая імпрэза набліжае дзень, калі Т. Рэйтан зойме пачэснае месца сярод шэрагу выбітных асобаў. Вельмі прыемна і тое, што менавіта нашчадкі ліцвінаў – сённяшнія беларусы – і землякі гэтай асобы спрычыніліся да стварэння згаданага выдання. Гэта першы такога кшталту часопіс на абшарах былой Рэчы Паспалітай, што само па сабе ёсць знакавай падзеяй.

Наканадні дня святога Тадэвуша

У зале, дзе праходзіла прэзентацыя, былі размешчаныя графічныя працы мастакоў Алеся Родзіна і Змітра Юркевіча. Яны адлюстравалі ўвесь гістарычны шлях роду Рэйтанаў, і кожны ахвочы мог дакрануцца да лёсу героя і адчуць тагачасную эпоху.

Падзею распачаў перформанс арганізатараў мерапрыемства і Арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана З. Юркевіча і А. Родзіна пад акампанемент авангардных імправізацыяў калектыву Віктара Сямашкі. Потым выдучы запрашаў на сцэну ўсіх, хто спрычыніўся да стварэння часопіса. Сярод іх – галоўны рэдактар і выдавец альманаха «Тэксты» Зміцер Вішнёў, рэ-

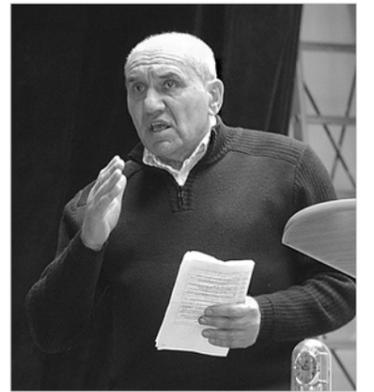

А. Жлутка

жысёр і сцэнарыст Уладзімір Арлоў, краязнаўца Эдзіслаў Сіцька, пісьменнік Альгерд Бахарэвіч, гісторыкі Вольга

Гарбачова, Алесь Жлутка і Фёдар Чарняўскі, літаратары Юрась Барысевіч, Адам Шостак і Зміцер Гуд, паэт і музыка Іосіф Бацечка, літаратуразнаўца Язэп Янушкевіч, рэстаўратар Уладзімір Варанец, журналіст Ілля Сін, рэжысёр і паэт Уладзімір Мароз. Яны выказвалі свае думкі наконт спадчыны Тадэвуша Рэйтана і яго лёсу, дзяліліся ўспамінамі і развагамі пра перспектывы і кірункі дзейнасці Арт-суполкі, чыталі свае творы.

Хацелася б спадзявацца, што да вывучэння і папулярнасці спадчыны роду Рэйтанаў будучы далучацца новыя людзі і прэзентацыя альманаха стане першай цаглінкай у гэтай справе. Акрамя таго,

Ф. Чарняўскі

удзельнікі Арт-суполкі ўпэўненыя, што неабходна стварыць у колішняй сядзібе Грушаўка мемарыяльны музей Тадэвуша Рэйтана. Заклікаем да супрацоўніцтва ўсіх ахвочых і неабыхавых!

Зміцер КРЫМОЎСКІ,
Арт-суполка імя Тадэвуша Рэйтана
Фота Кацярыны МАРКЕВІЧ

Размова за кубачкам

Сяргей Чыгрын: «Слонім мае вельмі цікавую гісторыю»

У мінскім выдавецтве «Кнігазбор» нядаўна выйшла з друку новая кніга слонімскага пісьменніка, гісторыка і журналіста Сяргея Чыгрына «Слонім і ваколіца». Вялікі том, які налічвае каля 400 старонак, прысвечаны гісторыі слонімскай зямлі, яе помнікам, падзеям, людзям. «Слонім і ваколіца» – не першая кніга нашага земляка, якую даследчык прысвяціў сваёй радзіме. Нядаўна я сустрэлася з Сяргеем Мікалаевічам і папрасіла яго адказаць на некалькі пытанняў.

– Сяргей Мікалаевіч, дазвольце павіншаваць Вас з чарговай новай кнігай і запытаць, калі Вы знаходзіце час і сілы дзеля напісання і выдання сваіх новых кніг. Іх жа выйшла ў Вас ужо некалькі дзясяткаў.

– Вялікі дзякуй. Кнігі пісаць няпроста, гэта не дровы сячы: пасёк, пакурыў, адпачыў і далей сячы. Кнігі, асабліва гістарычныя, краязнаўчыя, літаратурназнаўчыя, трэба выношваць у сэрцы, жыць тымі падзеямі і лёсам тых людзей, пра якіх ты сабраўся пісаць. Жыць імі заўсёды, шукаць звесткі па крупінцы ў архівах, бібліятэках, музеях, у прыватных сховішчах, распытваць у старэйшых людзей пра таго ці іншага чалавека, перапісвацца з людзьмі і г.д. Інакш, нешта згубіцца (а губляецца даволі шмат), што потым знайсці будзе немагчыма. Праца гэта цяжкая, але цікавая. А нам, беларускім даследчыкам, ёсць што пісаць і пра каго пісаць, даследаваць і шукаць. Працы – непачаты край, як казаў некалі наш зямляк – энцыклапедыст Янка Саламевіч.

– Ці шмат гадоў пісалася новая кніга?

– Усё жыццё. У гэту кнігу я ўключыў лепшыя артыкулы па гісторыі Слонімшчыны, пра яе знакамых людзей, у прыватнасці, гутарку з тым жа Янкам Саламевічам з Кракоткі, які, на вялікі жаль, адышоў ад нас у іншы свет, а таксама легенды і паданні Слонімшчыны. Праўда, падобных тамоў па гісторыі слонімскай зямлі ў мяне напісана шмат, яны чакаюць свайго выдання. Раней удалося выдаць кнігі пра Альбярцін, пра Чамяры і чамяроўцаў, пра кампанізатара Антона Валынчыка з Мьялканавічаў, пра мастака Антона Карніцкага, пра сувязі Якуба Коласа і Янкі Купалы са Слонімшчынай, а таксама ладную кнігу «Слонімскія

падмуркі», кнігу «Тэатр у Слоніме» і іншыя.

– Асабліва вялікі рэзананс выклікалі Вашы кнігі «Слонімскі буквар» і «Гісторыя Слоніма на старых паштоўках і фотаздымках (1900–1950 гг.)».

– Гэта так. «Слонімскі буквар» нават двойчы перавыдаваўся. Мне прыемна, што з'явіліся такія выданні, прысвечаныя Слоніму, бо падобныя кнігі маюць не ўсе раённыя цэнтры Беларусі, асабліва тыя, што налічваюць да 50 тысячаў насельніцтва. Хаця кнігі па гісторыі раённых цэнтраў у нас паціху выдаюцца, асабліва па гісторыі такіх вялікіх раённых гарадоў, як Полацк, Орша, Пінск, Бабруйск. Да іх далучаецца і наш невялікі горад. Наогул, гісторыю Слоніма можна даследаваць бясконца і выдаваць пра гэта мноства кніг, даведнікаў, альбомаў, фільмаў, бо горад над Шчарай мае вельмі вялікую і цікавую гісторыю, якая мала апісаная, таму шмат пра гісторыю Слонімшчыны не даследавана і не апублікавана. Чаму гісторыя Слоніма ў параўнанні з іншымі гарадамі Беларусі даволі цікавая? Ды таму, што горад знаходзіцца на шляху з Захаду на Усход, усе дарогі вядуць праз Слонім, усе войны праходзілі праз яго, розныя падзеі і бітвы, сустрэчы і візіты перажыў наш горад. А колькі таленавітых людзей нарадзіла і выхавала слонімскай зямля! Сотні. Нам даўно пара пачаць ствараць сваю энцыклапедыю «Слонімшчына». Атрымаецца шмат тамоў. І магчыма, некалі нехта возьмецца за такую нялёгкую справу. Таму мае кнігі, спадзяюся, у нечым аблегчаць іх працу.

– Тым не менш, да Вас, Сяргей Мікалаевіч, кніг пра Слонім пасля Другой сусветнай вайны выдавала-

ся даволі мала. Мне прыгадваюцца невялікія кніжачкі Васіля Мялешкі, Міхаіла Рылка і Грыны Шпырковай, Васіля Супруна і нядрэннае выданне «Помнікі Слоніма» В. Караткевіча і А. Кулагіна. Вось, бадай, і ўсё.

– Выдаваліся невялікія кнігі і на польскай, і рускай мовах у першай палове XX стагоддзя. Але гэта былі такія турыстычныя даведнікі па Слонімшчыне з апісаннем храмаў і войнаў. Некалькі кніг па гісторыі Слонімшчыны выйшла ў Польшчы і Ізраілі, але гэта суб'ектыўныя кнігі, якія адлюстроўваюць тое, што цікавіла аўтараў. Тым не менш, добра было б, каб іх усе перакласці на беларускую мову і выдаць асобнымі томам. Толькі хто гэтым будзе займацца, хто гэта будзе фінансаваць? Нам трэба яшчэ не забываць і пра кнігу «Памяць. Слонімскі раён» (Мінск, 2004). Праўда, там вельмі шмат памылак і недакладнасцяў, але ў гэтым томе добра паказаны бальшавіцкі рух на Слонімшчыне і Другая сусветная вайна.

– Акрамя Слонімшчыны, Вы даследуеце і іншыя рэгіёны Беларусі, найперш суседнія са Слонімшчынай раёны – Дзятлаўскі і Зэльвенскі.

– Сёлета з друку выйшла мая кніга «Краязнаўчымі сцэжкамi Зэльвеншчыны», куды ўвайшлі артыкулы, напісаныя ў розны час, прысвечаныя людзям, помнікам, літаратурнаму руху суседняга раёна. Лічу, што для жыхароў Зэльвеншчыны атрымаўся добры падарунак, бо кніг па Зэльвеншчыне амаль няма, хіба толькі цікава напісаў і выдаў у 1999 годзе Міхась Скобла «Дзярэчынскі Дыярыюш» і добрую кніжку напісаў Васіль Афанасік «Тайны Сынковіцкага храма» (Мінск, 2012). Бадай, усё. Таксама ўда-

лося сабраць пад адну вокладку артыкулы заснавальніка Дзятлаўскага краязнаўчага музея, апантанага родным краем чалавека Міхася Петрыкевіча (1913 – 1999). Да яго 100-годдзя выдаў кнігу «Народжаны вечнасць тварыць», некалькі прэзентацыяў якой адбыліся ў Дзятлаве.

– Якія тэмы па гісторыі Слонімшчыны яшчэ ў нас не даследаваныя, пра якія варта пісаць і распавядаць людзям?

– О! Працы шмат. І заўсёды кажу, калі б, напрыклад, у Слонімскім райвыканкаме існаваў гісторыка-краязнаўчы аддзел, дзе працавалі б чалавек 5-10 гісторыкаў і пісалі пра Слонімшчыну, то працы ім хапіла б на сто і больш гадоў. А пісаць ёсць што. І пра ўсё гэта трэба весці даследчую працу і выдаваць кнігі, манатграфіі, праводзіць навуковыя канферэнцыі, сустрэчы. У нас зусім недаследваная гісторыя слонімскай адукацыі, медыцыны, гандлю, кірмашоў, прадпрыемстваў, бібліятэк, моладзевага руху XX стагоддзя, гісторыя слоніmsкіх храмаў, вёсак, гісторыя зніклых хутароў, фальваркаў, вёсак, гісторыя слоніmsкіх вуліцаў і дарог Слонімшчыны, гісторыя мастацкай самадзейнасці раёна і г.д., і г.д. Працы ў гэтым накірунку вельмі многа.

– Калі не сакрэт, над чым Вы сёння працуеце, што даследуеце, якія кнігі рыхтуеце да друку?

– Галоўнае, каб хапіла здароўя і сілаў, бо гэта нялёгкая справа – даследаваць, шукаць, пісаць, выдаваць. Амаль падрыхтаваў зборнік вершаў разам са слоніmsкім гісторыкам Сяргеем Яршом, які жыве ў Мінску, малавядомага слоніmsкага паэта Язэпа Вількоўскага, які актыўна друкаваўся ў заходнебеларускім друку ў 1920-х – 1930-х гадах пад псеўданімам Язэп Вількоўшчык. Хутка аддам у друк кнігу ўспамінаў пра тэатральнага рэжысёра Валянціна Іванавіча Ермаловіча (1925 – 2004), які некалі вучыў мяне сцэнічнаму майстэрству ў Магілёве, і якому ў наступным годзе спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння. Пачынаю працу па гісторыі слоніmsкіх падзямелляў, па гісторыі літаратурнага руху на Слонімшчыне, па гісторыі стварэння калгасаў на тэрыторыі Слоніmsкага раёна ў канцы 1940-х гадоў, па гісторыі Таварыства беларускай школы ў Слоніmsкім павеце. Запланавана ў 2015 годзе выдаць кнігу пра гісторыю вёскі Азярніца і паштовай станцыі Азярніца. У Слоніме сёння не хапае ў гандлі розных сучасных і старых паштовак горада, хацелася б далучыцца і да гэтай неабходнай выдавецкай справы. Планаў, як бачыце, шмат. Таму ёсць такая беларуская прымаўка: Божа, дапамажы, а ты, нябожа, не ляжы! Ляжаць няма калі.

Гутарыла Марыя СЯРГЕЕВА

(Заканчэнне.
Пачатак у № 42)

Увосень 1917 г. у горад прыбываюць з фронту салдаты 39-й дывізіі. Яны, галодныя і змораныя, стаміліся ад мітынгаў і лозунгаў, у якіх не могуць разабрацца. Уначы 28 лістапада п'яныя салдаты дывізіі па падказцы агітатараў-бальшавікоў разам з салдатамі 112-га палка пачынаюць граміць вінныя і харчовыя склады, крушыць помнік цару Аляксандру II, збіваюць добра апрагнутых гараджанаў і былых афіцэраў. Салдаты 112-га палка выступаюць супраць ідэі стварэння дружны з Георгіеўскіх кавалераў, якая б падтрымлівала парадок у горадзе. Камісарам ад бальшавікоў у 112-м палку быў у гэты час былы студэнт Анісімаў, які пазней адзначаў страшнымі крывавымі дзеяннямі супраць афіцэраў.

Ну а прапаршчык Аўчыннікаў у гэты час далёка ад Стаўрапаля, з кастрычніка 1917 г. ён накіраваны малодшым афіцэрам этапнага батальёна на Каўказскі фронт, які цягнуцца ад Афганістана да Закаўказзя і мае працягласць 2 500 км. Каўказская армія была сфармаваная пасля аб'ядлення вайны Расіі з боку Турцыі ў кастрычніку 1914 г. Галоўнакамандуючым Каўказскай арміі быў напачатку генерал ад кавалерыі І. Варанцоў-Дашкаў, пасля вялікі князь М. Раманаў-малодшы і генерал ад інфантэрыі М. Юдзюніч. Апошні, герой яшчэ Японскай вайны, праявіў сябе і на вайне з туркамі. Дзякуючы яму ў выніку шматступеннай аперацыі (28.12.1915 – 12.03.1916) была атрыманая важная перамога над Эрзерумскім умацаваным раёнам.

Каўказская армія ў пачатку 1917 г. налічвала 247 батальёнаў, 236 соцена і эскадронаў, 33 інжынерныя роты, 3 дружны апалчэнцаў, 2 добраахвотныя сотні, 2 бранявыя аддзяленні і некалькі этапных батальёнаў. Апошнія ствараліся для забеспячэння руху войск і ваенных грузаў па дарогах. У ліку задачаў былі патруляванне і ахова дарог, тэлефонных і тэлеграфных камунікацыяў, нарыхтоўка правіянту і фуражу, забеспячэнне адпачынку праходзячых войск. Ставіліся этапы праз кожныя 20 – 25 вёрстаў. Служба этапных войскаў лічылася больш лёгкай, чым на фронце. Але ж этапы таксама падвяргаліся нападам, асабліва курдскіх плямёнаў.

Супраць туркаў актыўныя дзеянні цягам студзеня-лютага 1917 г. у раёне Багдада і Масула праводзілі саюзныя войскі англічанцаў. Яны 10 – 11 сакавіка выбілі туркаў з Багдада. Адначасова рускі корпус генерала М. Баратава перайшоў у наступ, захапіў Хамадан, а 10 сакавіка – Херманшах. І хоць ваяваць даводзілася ў цяжкіх кліматычных умовах, калі горныя дарогі ў маразы і снегапады становіліся непраходнымі, 23 сакавіка атрад генерала А. Назарава дасягнуў возера Ван, а корпус М. Баратава 4 красавіка заняў Ханекен, чым аблегчыў наступ англічанцаў. Але далей на поўдзень у Месапатамію корпус Баратава не пайшоў, бо салдатаў пачала каціць малярыя. Падхапіў на фронце гэтую хваробу і прапаршчык Аўчыннікаў. Пера-

адолець цяжкасці дапамагалі жорсткая дысцыпліна, ваенная вывучка, здольнасць салдат з простага народа трымаць голод і холад. Сярод афіцэраў таксама падтрымлівалася строга дысцыпліна, маладыя афіцэры не пілі і не курьлі.

Баратаў да мая 1917 г. адвёў корпус на поўнач у горныя раёны Персіі. Туркі ў сярэдзіне лета прадпрынялі свой контрнаступ, таму англічане зноў у верасні перайшлі да актыўных дзеянняў і нанеслі паражэнне 6-й турэцкай арміі. Гэта стала магчымым дзякуючы падтрымцы расійскіх войскаў.

На фронце Ілля атрымаў кантузію. Да канца жыцця пры любым напружанні ў яго пачыналася трэсціца галава. Нягледзячы на нялёгка ўмовы франтавага жыцця,

Год 1914-ы: ПОГЛЯД з 2014-га

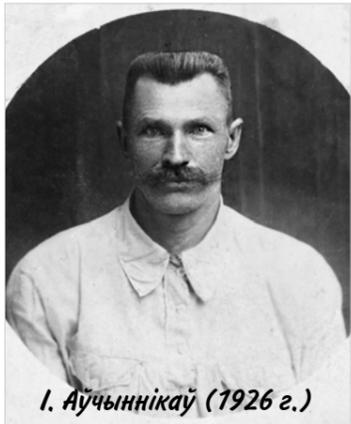

дывізіі ў колькасці дзвюх з паловай тысячаў чалавек выступіў на Растоўскім фронце супраць Дабравольніцкай белай арміі, прыняў удзел у наступе чырвоных 1 лютага пад

сталковага палка 4-й стралковай дывізіі. У яе складзе браў удзел у наступе на Варшаву ў 1920 г. Наступ быў падрыхтаваны слаба, чырво-наармейцы часта былі галод-

га фронту, і частка чырвоных войскаў трапіла ў палон, таму рэшткі 4-й арміі, частка 15-га кавалерыйскага корпуса вымушаныя былі перайсці мяжу з Усходняй Прусыяй і здаліся ў інтэрнаванне. Усяго ў інтэрнаванні аказаліся каля 40 тысячаў чалавек. Гэта было адно з самых вялікіх паражэнняў Чырвонай Арміі. Інтэрнаваных перавезлі ўглыб Германіі ў Гановерскую правінцыю. Немцы ставіліся да інтэрнава-

Удзельнік Вялікай вайны – прапаршчык Ілля Аўчыннікаў

І. Аўчыннікаў (1926 г.)

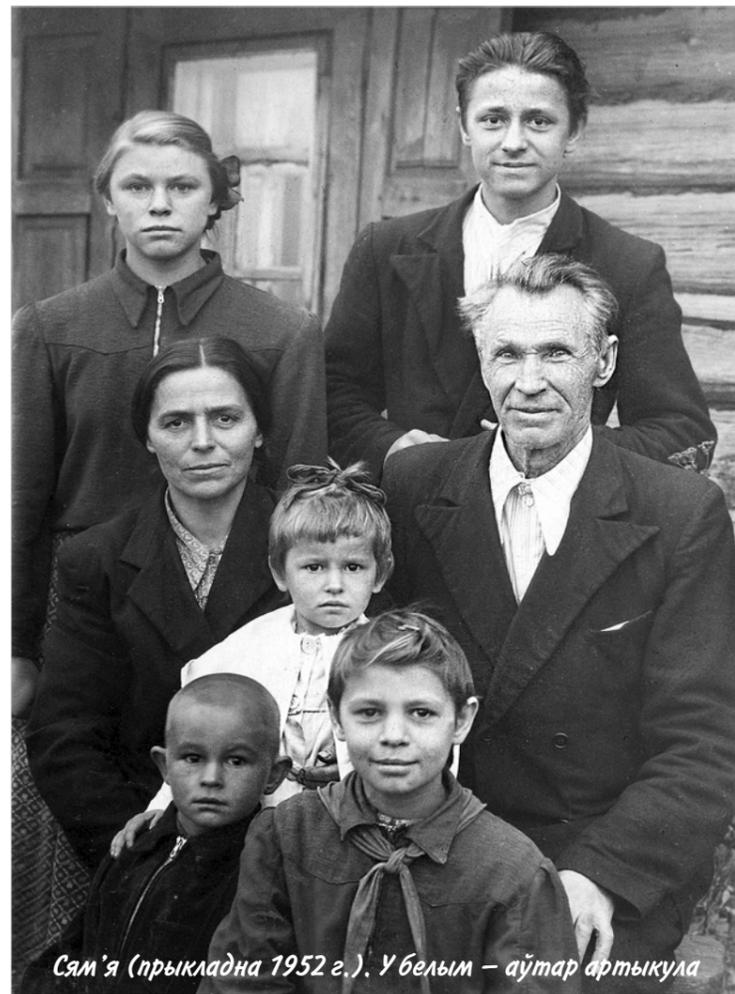
Ілля з удзячнасцю ўспамінаў гэтыя месяцы 1917 г., калі давялося на свае вочы пабачыць розныя мясціны Каўказа, Турцыю, Персію, Палесціну. Ён любіваўся панарамай гары Арарат, пабываў на азёрах Ван і Урмія. Пасля заканчэння ваенных дзеянняў супраць Турцыі перад расійскай арміяй стала задача эвакуацыі на радзіму вялікай колькасці войскаў, узбраення і складоў. Гэтай нялёгкай працай і займаліся этапныя батальёны.

Пасля вяртання ў Стаўрапаль Аўчыннікава прапанавалі адпачынак на Радзіме. Ілля з радасцю згадзіўся і ў снежні 1917 г. выехаў у Беларусь. А родны Аўчыннікава 112-ы запасны полк у пачатку 1918 г. адзначыўся ў гісторыі грамадзянскай вайны сваёй анархічнай неспаслядоўнасцю, калі спачатку разам з часцямі 39-й

Батайскам, але хутка замітынгаваў і зняўся з фронту.

На радзіме ў студзені 1918 г. маладога франтавіка выбралі старшынёй Полацкага павятовага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Да сярэдзіны лютага ў горадзе былі сфармаваныя пяхотны полк, кавалерыі эскадрон і дывізіён артылерыі. Але пасля зрыву мірнага пагаднення нямецкімі войскамі 25 лютага Полацк быў акупаваны. Адпор ворагам кіраўніцтва Армсавета 3-й арміі не змагло арганізаваць і спехам уцякло. Немцы адразу правялі арышты мясцовых камісараў і кіраўнікоў горада, якія не паспелі эвакуавацца. Быў арыштаваны і І. Аўчыннікаў. 28 лютага ў двары кадэцкага корпуса па прыгаворы ваенна-палявога суда камісары былі расстраляныя, але смелы афіцэр-франтавік змог уцячы. У чэрвені 1918 г. Аўчыннікава абралі намеснікам ваенкама роднай Міхалоўшчынскай воласці, працаваў на гэтай пасадзе да кастрычніка, а пасля перайшоў на мірную працу ў школу. У 1919 г. І. Аўчыннікаў уступіў у партыю бальшавікоў. Быў абраны членам павятовага Полацкага камітэта разам з Янам Фабрыцусам, Абрамам Бейліным, Рыгорам Студзьянковым, Бенядзікам Фельдманам, Касымавым.

17 ліпеня 1919 г. І. Аўчыннікаў прызваны ў Чырвоную Армію ў якасці камандзіра стралковага ўзвода 34-га

ня, босыя, камандзіры нявоятныя. 16 жніўня 1920 г. польскія войскі перайшлі ў контрнаступ у фланг Заходня-

ных абразліва, называлі іх «руссіш швайн». Кармілі вельмі дрэнна, адзін раз на дзень давалі рэдкі «габерсуп» з бруккі. Двойчы Ілля ўцякаў з лагера, але на польскай тэрыторыі палякі яго лавілі, білі і вярталі немцам. Па ўспамінах таты вядома, што 7 кастрычніка 1920 г. яго з камандзірскім саставам лагера вывезлі на цеплаходах шведскага Чырвонага крыжа ў Петраград. Пасля непрацяглай службы ў якасці камандзіра ўзвода 317-га стралковага палка ў Маскве Ілля атрымаў абвастрэнне малярыі, і яго адправілі лячыцца на радзіму. З гэтага моманту можна лічыць, што Першая сусветная, або Вялікая вайна, асабіста для Іллі Міхайлавіча Аўчыннікава была скончаная.

Раіса Аўчыннікава, старшыня секцыі тапанімікі Беларускага геаграфічнага таварыства

Бруяцця крыніцы народнай душы

Нядаўна ў Касцюковіцкім раёне прайшоў VIII раённы фестываль народнай творчасці сярод сельскіх калектываў «Крыніца душы», у якім узлі ўдзел вясмянаццяц установаў культуры.

У першы дзень гасцей і ўдзельнікаў свята прымалі ў Сялецкаўскім сельскім Доме культуры. Начальнік аддзела ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі Святлана Старавойтава абвясціла аб адкрыцці фестываля і пажадала поспехаў усім яго ўдзельнікам.

Пачалося свята песняй «Здравствуй, фестиваль» на словы і музыку мастацкага кіраўніка Муравільскага СДК Наталлі Кірэнка. Прышлося даспадобы глядачам выступленне калектыва мастацкай самадзейнасці Бялынкавіцкага СДК, усе ад душы пасмяяліся з дзвюх сварлівых кумачак Сымоніхі і Лявоніхі, якіх урэшце памірыла песня. Трапна прыкмецілі і ўдзельніцы мастацкай самадзейнасці Баронькаўскага СДК: «Кажуць людзі: якія песні?! Жыццё і так нялёгкае. Ды не, жанчына з душою артысткі спяваць будзе да апошняга звонка!».

У першы конкурсны дзень пераможцамі сталі:

у намінацыі «Лепшы ансамбль» сярод узроставак

калектываў першае месца падзялілі народныя ансамблі «Сяброўкі» (Сялецкаўскі СДК) і «Белая Дуброва». Сярод дзіцячых калектываў пераможцам стаў ансамбль «Вераснянка» Беладубраўскага СДК;

у намінацыі «Індывідуальныя выканаўцы» ў старэйшай катэгорыі першае месца справядліва прысудзілі цудоўнай спявачцы Людміле Чабатар (Каніцкі сельскі клуб-музей). Сярод маладых выканаўцаў перамагла Дзіяна Палюшына;

«За выкананне беларускіх твораў» першае месца атрымала Алеся Шаройка (Новасаматэвіцкі Клуб вольнага часу). Дыпламы першай ступені ў намінацыях «Рэжысура» і «Гумар і сатыра» таксама атрымалі новасаматэвіцкія ўдзельнікі.

Лепшым вядучым быў абраны Дзмітрый Вяслякін з вёскі Канічы. Дыпламам за лепшую тэатралізаваную пастаноўку ўзнагароджаны Бялынкавіцкі СДК. Першае месца за аўтарскі твор заняла Аляксандра Рыцікава (Каніцкі СКМ). Дыпламам «За захаванне народных традыцый» быў узнагароджаны калектыв з вёскі Журбін.

Не менш насычаным, відовішчым і багатым на таленты выдаўся другі дзень фестываля, што праходзіў у Шарэйкаўскім СДК. Да глыбіні душы крануў слухачоў верш мясцовай патэты Святланы Даськовай (Пралетарскі СКБ). Шмат добрых водгукаў меў фальклорны народны ансамбль «Чабатуха» (Прусінскі клуб-бібліятэка), у рэпертуары

якога – толькі беларускія народныя песні.

Завяршылася свята выступленнем народнага ансамбля «Вяселуха» і ўзорнага вакальнага ансамбля «Вясёлінка» (Тупічанскі СДК), якія, безумоўна, апраўдалі свае назвы, бо выдатна павесялілі глядачоў.

Пасля другога фестывальнага дня ўладальнікамі дыпламаў першай ступені сталі:

у намінацыі «Салісты» сярод старэйшых – Л. Шаханова (Муравільскі СДК), у гэтай жа намінацыі ў дзіцячай катэгорыі перамагла Насця Яфрэменка;

у намінацыі «Лепшы ансамбль» дыплом першай ступені атрымалі ўдзельніцы народнай сямейнай групы «Радня». Сярод дзяцей у гэтай намінацыі перамаглі ўдзельнікі ўзорнага ансамбля «Муравушка».

Першае месца за аўтарскі твор заняла Наталля Кірэнка (Муравільскі СДК). Дыплом першай ступені за лепшую рэжысуру атрымалі ўдзельнікі Пралетарскага СКБ. У намінацыі «Гумар і сатыра» перамаглі ўдзельнікі гурта «Анатомія» Муравільскага СДК. За лепшую тэатральную пастаноўку дыплом першай ступені быў узнагароджаны дуэт з Пралетарскага СКБ. Лепшай вядучай стала Т. Жарыкава (Муравільскі СДК). Дыплом «За захаванне народных традыцый» атрымаў ансамбль «Чабатуха» Прусінскага СКБ. «За выкананне беларускіх

твораў» першае месца заняла Людміла Ісаева з вёскі Дзямідавічы.

Такімі сталі вынікі фестываля. Як і ў любым конкурсе, кагосьці яны ўсцешылі, а некага засмуцілі. Але вельмі важна, што аб'явавым фестываль не пакінуў нікога. І яго ўдзельнікам, і глядачам надоўга хопіць тае станоўчай энергіі, якой на працягу двух дзён шчодро абменьваліся артысты і публіка.

Наталля ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
цэнтралізаванай
клубнай сістэмы
Касцюковіцкага раёна
Фота Людмілы СМАЛЯКОВАЙ,
фотакарэспандэнта
раённай газеты
«Голас Касцюкоўшчыны»

Асоба ў краязнаўстве

Апантаны краязнаўца з Пастаўшчыны

(Заканчэнне. Пачатак у № 42)

На паўночна-ўсходняй ускраіне парка знаходзяцца нядаўна адноўленыя могілкі. Франц Хоміч расказаў, што ў парку пануюць нейкія ананальныя з'явы. Аднойчы ён суправаджаў невялікую групу турыстаў, і адна жанчына на паўдарозе вярнулася з парка, бо на яе быццам з-за кожнага дрэва пазіралі нечыя вочы. Таксама не кожны з турыстаў мог узыйсці на вяршыню Лысай гары, бо некаторых ахопліваў нейкі жах. Мне Франц Ігнатавіч прызнаўся, што калі ён адзін прыходзіць сюды, яго ахоплівае незразумелая трывога. Што і казачь, шмат загадак тояць у сабе гэтыя некалі прыгожыя, а цяпер закінутыя мясціны.

У Крыкалах нарадзіўся і вырас ксёндз Мечыслаў Багаткевіч, які быў расстраляны фашыстамі ў 1942 г. Святым Айцом Янам Паўлам II М. Багаткевіч быў узведзены ў ранг дабраславёнага.

Вёсачка між двух азёраў

Пасля наведвання парка мы прайшліся па вуліцах Дунілавічаў, і Франц Ігнатавіч працягнуў свой займальны апавед пра наваколле.

Першая згадка пра вёску Дунілавічы (што называлася і Данілавічы, і Дунілаўскае) адносіцца да 1473 г., калі яна была ва ўладанні князя Аляксандра Гальшанскага. З 1556 г. паселішча ўзгадваецца як мя-

стэчка. Цяпер цэнтр Дунілавічаў упрыгожвае велічны Траецкі касцёл, які ўзводзілі манахі-дамініканцы цягам 1769 – 1773 гг. Пасля Другой сусветнай вайны ён быў зачынены і разрабаваны, і толькі ў канцы 1980-х гг. храм вярнулі вернікам. Цяпер ён поўнаасцю адноўлены.

Праз Дунілавічы праходзіў шлях з старажытнага Полацка ў беларускую Вільню, таму вуліцы мястэчка памятаюць і Мікалая II, і Напалеона. Значнай падзеяй пачатку ХХ ст. была дыслакацыя ў ваколіцах Дунілавічаў карпуснога

Ф. Хоміч

авіяцыйнага атрада, сфармаванага ў 1913 г. Рускія пілоты ляталі на манапланах «Ньюпор-4». У красавіку 1917 г. яны ляталі ўжо на больш дасканалых самалётах «Лебедь-12», «Форман-30», «Вуазен». Пілоты бралі ўдзел у паветраных баях, вялі разведку і фатаграфавалі пазіцыі ворага.

У 1897 г. у мястэчку налічвалася 1810 жыхароў, з іх яўрэяў – 1553 чалавекі. У часы Вялікай Айчыннай вайны людзей гэтай нацыянальнасці напаткаў жудасны лёс. Нямецкія захопнікі стварылі тут гета, і ў лістападзе 1942 г. за тры дні знішчылі 823 чалавек, з іх 300 дзяцей. Мы наведвалі брацкую магілу ахвяраў Халакосту: каля абеліска было шмат кветак і, згодна яўрэйскаму звычаю, шмат дробных камячыкаў.

Насупраць Траецкага касцёла, на невысокім узгорку, знаходзяцца мемарыяльныя могілкі ахвярам савецка-польскай вайны 1920 г. Там пахаваныя побач і савецкія, і польскія салдаты – перад Богам усе роўныя. У 1930 г. ксёндз Станіслаў Мажэйка праводзіў асвячэнне могілак у прысутнасці прэзідэнта Польшчы Ігнацыя Масціцкага. Наогул, у Дунілавічах налічваецца аж сем некропаляў.

У 1920-я гг. мінулага стагоддзя, калі мястэчка было ў складзе Польшчы, тут працавалі цагельны і лесапільны заводы, піларама, млын, кузня, ткацкі цэх, фарбавальня, меліся вышэйшая яўрэйская і агульнаадукацыйная школы, тры сінагогі, касцёл, кнігарня, ламбард, аптэка, гасцініца. Дзейнічала электрычнае асвятленне, ток давалі цепла- і гідраэлектрастанцыі. Буйнейшым зя-

Помнік на магіле ахвяраў Халакосту

мельным уладальнікам быў граф Юзаф Тышкевіч. У 1939 г. Дунілавічы ўвайшлі ў склад БССР і сталі цэнтрам раёна Вейскай вобласці, а з 1950 г. – цэнтрам сельсавета.

Цяпер у Дунілавічах жыве каля 900 чалавек.

Праз вёску працякае самая доўгая на Пастаўшчыне рака Заражанка. На ўсходняй ускраіне паселішча знаходзіцца возера Свідна, а з паўднёвага боку – возера Бледнае, глыбіні якога ўтрымліваюць шмат таямнічага. Так, кажуць, што напярэдадні ліквідацыі гэта вярні сабралі золата, каб перадаць немцам; яны спадзяваліся, што гэта выратуе іх ад знішчэння.

Каштоўнасці даверылі перадаць аднаму з вязняў, які вырашыў прысвоіць сабраное і збегчы праз возера. Але слабы лёд не вытрымаў, і ўцякач патануў разам з золатам. Вядома таксама, што на беразе возера стаяў некалі палац графа Юзафа Тышкевіча.

Прадаўжальнікі

Калі пра гісторыю Дунілавічаў мне шмат расказаў Франц Ігнатавіч, дык пра жыхароў вёскі я даведаўся яшчэ перад паездкаю з кнігі «Суседзі», якую напісала дачка Франца Ігнатавіча, журналістка, пісьменніца, галоўны рэдактар часопіса «Вожык» Юлія Зарэцкая. У кнізе апавяданняў, напісанай з мяккім гумарам, яна з вялікай душэўнай цеплынёю піша аб жыхарах роднай вёскі. Ад сваіх бацькоў яна атрымала ў спадчыну такія рысы характару, як павага да людзей, гумар, працавітасць. У мужа і жонкі Хомічаў ёсць таксама сын Юрый; ён жыве ў Мінску, працуе праграмістам.

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Музей аб'яўляе конкурс!

Палажэнне аб конкурсе «Наш музей адзначае юбілей»

1. Агульныя палажэнні

1.1. Конкурс «Наш музей адзначае юбілей» (далей – Конкурс) – конкурс творчых працаў, якія адлюстроўваюць дзейнасць музея, прысвечаны 55-годдзю Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

1.2. Арганізатар Конкурсу – Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа (далей – Музей).

1.3. Конкурс праводзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

1.4. Удзельнікі Конкурсу – усе ахвочыя школьнікі Рэспублікі Беларусь.

1.5. Дасылаючы працы на Конкурс, удзельнікі пацвярджаюць сваю згоду на ўмовы гэтага Палажэння.

1.6. У Конкурсе прадугледжаны наступныя намінацыі і тэмы:

■ літаратурны конкурс:

- 1) «Віншую мой музей»;
- 2) «Падарожжа ў свет Коласавых твораў» (музейная казка);
- 3) «Калі б я быў дырэктарам музея...»;
- 4) «Музей Коласа ў будучым»;
- 5) «Мой родны кут, як ты мне мілы...»;

■ фотаконкурс:

- 1) «Стаіць мая хата між хвой кучаравых...»;
- 2) «Партрэт супрацоўніка музея»;
- 3) «Экспанат пад незвычайным ракурсам»;
- 4) Падарожжа па Коласавых мясцінах у Мінску;

■ конкурс выяўленчага мастацтва (малюнак, паштоўка, пано, калаж, вырабы hand-made):

- 1) «Віншую мой музей»;
- 2) «Музей Коласа ў будучым»;
- 3) «Мой родны кут, як ты мне мілы...».

2. Мэты і задачы Конкурсу

2.1. Выхаванне любові і цікавасці да беларускай літаратуры.

2.2. Папулярызацыя творчасці Якуба Коласа.

2.3. Выяўленне, падтрымка і заахвочванне таленавітых дзяцей.

2.4. Папулярызацыя дзейнасці Музея.

3. Парадак правядзення Конкурсу і патрабаванні да конкурсных працаў

3.1. На Конкурс прымаюцца працы па заяўленых тэмах.

3.2. Прыём конкурсных працаў ажыццяўляецца з 11 лістапада па 15 снежня 2014 года (уключна).

3.3. Да ўдзелу ў Конкурсе прымаюцца індывідуальныя працы ўдзельнікаў.

3.4. Для правядзення Конкурсу ствараецца Аргкамітэт у наступным складзе: М.М. Казакевіч (загадчык аддзела навуковай прапаганды), І.М. Казловіч (вядучы навуковы супрацоўнік Музея), В.Ю. Себруковіч (старшы навуковы супрацоўнік Музея).

3.5. Для ацэнкі дасланных конкурсных працаў ствараецца журы, склад якога будзе абвешчаны на сайце музея.

3.7. Да разгляду на Конкурс прымаюцца працы, адпраўленыя па пошце альбо дастаўленыя на адрас Музея не раней за дату аб'яўлення аб пачатку прыёму працаў на Конкурс і атрыманыя не пазней за ўказаную ў п. 3.2 дату завяршэння прыёму твораў.

3.8. Прыём конкурсных працаў і рэгістрацыя ўдзельнікаў праводзіцца Аргкамітэтам Конкурсу.

3.9. Працы прадастаўляюцца шляхам адпраўкі на паштовы адрас Музея (220012, г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5) альбо ў электронным выглядзе ў фармаце *.doc на электронную скрыню Музея (muzeukolas@yandex.ru).

3.11. Разам з конкурснай працай удзельнік павінен даслаць:

- ✓ свае прозвішча і імя;
- ✓ школу і клас, дзе навучаецца;
- ✓ паштовы адрас;
- ✓ электронны адрас (пры наяўнасці);
- ✓ мабільны ці стацыянарны тэлефон.

3.12. Працы, дасланыя на Конкурс, не рэцэнзуюцца. У перапіску з аўтарамі журы не ўступае і рукапісы не вяртае.

4. Падвядзенне вынікаў Конкурсу і ўзнагароджванне пераможцаў

4.1. Узнагароджванне праходзіць па трох асноўных намінацыях:

- літаратурны конкурс;
- фотаконкурс;
- конкурс выяўленчага мастацтва.

4.2. Журы Конкурсу мае права заснаваць дадатковыя прызы і намінацыі.

4.3. Пераможцы Конкурсу па кожнай намінацыі ўзнагароджваюцца каштоўнымі прызамі і дыпламамі; удзельнікі, якія занялі першыя месцы – грашовымі прэміямі.

4.4. Журы мае права вызначыць удзельніка, які атрымае Гран-пры Конкурсу.

4.5. Усе ўдзельнікі Конкурсу адзначаюцца падзякамі і памятнымі сувенірамі.

4.6. Вынікі Конкурсу агучваюцца пад час цырымоніі ўзнагароджвання пераможцаў і ўдзельнікаў Конкурсу і размяшчаюцца на афіцыйным сайце Музея www.yakubkolas.by.

4.7. Час і месца правядзення цырымоніі ўзнагароджвання будуць абвешчаныя дадаткова.

Калекцыянерам, і не толькі

Захопнікі...

Беларуская пошта нядаўна выпусціла мініяцюры, прысвечаныя раслінам, што імкліва захопліваюць тэрыторыі традыцыйнай для нашых мясцінаў расліннасці. У серыі «Інвазіўныя расліны» на марцы № 1026 адлюстраваны сумнік канадскі (вядомы таксама пад назваю «золотарник канадскі»), № 1027 – баршчэўнік Сасноўскага («борщевик Соосновского»). Намаляваў маркі Аляксандр Міцянін; іх памер 28 x 40 мм, наклад па 50 тысячаў асобнікаў, друкаваліся ў аркушах па 5 марак і купон.

У дзень выхаду ў абарачэнне на паштамце Мінска праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (іх намаляваў А. Міцянін).

Інвазіўныя расліны – аб'екты расліннага свету, што знаходзяцца па-за межамі іх натуральнага арэала, распаўсюджваюцца і колькасць якіх стварае пагрозу для жыцця і здароўя людзей, захавання біялагічнай разнастайнасці, нясе шкоду асобным галінам эканомікі. Усяго ў Беларусі расце 301 від інвазіўных раслін. Яны хутка распаўсюджваюцца, выцясняюць іншыя, змяняюць экасістэмы. Найбольш яркія прадстаўнікі, што распаўсюдзіліся ў Беларусі, – баршчэўнік і сумнік. Кратка распавядзем пра іх.

Баршчэўнік Сасноўскага – вельмі буйная (да 3 метраў) расліна. Пры судакрананні са скураю выклікае апёкі, што доўга не загойваюцца. Паходзіць з Каўказа, дзе мясцовыя жыхары скарыстоўвалі для гароднінных супоў ды баршчоў маладое лісце да з'яўлення кветканоса (адсюль і назва). Мае фотаактыўныя спалучэнні, што небяспечныя пры сонечным апраменьванні. У маладой жа лістоце яны могуць раскладацца пры тэрмічнай апрацоўцы. У Беларусь трапіў у часы СССР, калі, ігнаруючы папярэджанні навукоўцаў, улады пачалі засяваць палі баршчэўнікам як яшчэ адной сіласнаю культураю. Але каровы, падаючы яго, давалі малако з горкім прысмакам, не прыдатным ні для чалавека, ні для жывёлы. І завезеную культуру кінулі расці самай па сабе. На побытавым узроўні расліну ў краінах Прыбалтыкі і Беларусі называюць «помста Сталіна» (ёсць інфармацыя, што ў 1950-х гг. акурат ён загадваў масава засейваць баршчэўнікам пашы, не зважаючы на засцярогі навукоўцаў-агра-

рыяў). Дарэчы, фізічныя і юрыдычныя асобы, што праяўляюць пасіўнасць у барацьбе з небяспечнай раслінай на сваіх зямельных участках, прыцягваюцца да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе штрафу.

Сумнік канадскі – алергенная расліна. Від, калі распаўсюджваецца ў лугавых ды поймавых экасістэмах, парушае структуру пасеваў, што прыгнятае і нават цалкам выцясняе мясцовыя расліны. Радзіма – усход Канады, ЗША, паўночны ўсход Мексікі, культывуецца як дэкаратыўная і лекавая расліна і дзічэе ў іншых нетрапічных краінах. Уваходзіць у склад ле-

Дызайн мініяцюраў зрабіла Алена Мядзведзь; памеры першай і апошняй – 40 x 28 мм, другой і трэцяй мініяцюраў – 28 x 40 мм, наклад – па 48 тысячаў асобнікаў. Друкаваліся ў аркушах па 4 маркі. Выйшлі таксама ў малых аркушах (накладом 10 тысячаў аркушаў), палі якіх па-мастацку аздобленыя. Да выпуску падрыхтаваныя паштоўкі для картмаксимуму.

У дзень выхаду ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень», дызайн якіх распрацавала А. Мядзведзь.

Цэнтральны батанічны сад заснаваны ў Мінску ў 1932 г. На сёння – гэта ўнікальны прыродны аб'ект садова-паркавага мастацтва, які спалучае функцыі сталічнай славутай мясціны і важнага культурна-асветнага, экалагічна-выхаваўчага і адукацыйнага цэнтру. Ён належыць да ліку найбуйнейшых батанічных садоў Еўропы (плошча блізу 100 га і склад калекцыяў раслін – болей за 10 тысячаў найменняў).

У 2007 г. у батанічным садзе адкрылася экспазіцыйная аранжарэя, будаўніцтва якой было пачатае ў 2004 г. У ёй прадстаўленыя экзатычныя расліны, што насяляюць розныя кліматычныя зоны планеты. Наведаць аранжарэю можна цяпер і зімой.

...і прыгажуні

У серыі марак, прысвечаных Цэнтральнаму батанічнаму саду НАН Беларусі, з'явіліся навінкі. Марка № 1028 змяшчае выяву вяргіні «Дыядэма», № 1029 – півоню «Памяці Гагарына», № 1030 – ружу «Глорія Дэй», № 1031 – лілею «Зоранька». Праект падрыхтаваны сумесна з батанічным садом НАН Беларусі.

Выказваем шчырую падзяку за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтру «Марка» РУП «Белпошта»

Школьнікі наведалі краязнаўцаў раёна

30 кастрычніка школьны лагер «Сонейка» СШ № 1 г. Івацэвічы праехаў па маршруце Заполле–Косава. Пад час экскурсіі школьнікі змаглі пазнаёміцца з таленавітымі краязнаўцамі нашага раёна Алесем Фамічом Зайкай і Наталляй Яўгенаўнай Бялевіч. Вельмі шмат карыснай і цікавай інфармацыі мы атрымалі пад час экскурсіі па шыкоўных музеях нашых краязнаўцаў.

Знаёмства з цікавымі людзьмі і вандроўкі па родных мясцінах даюць шмат сілаў для жыцця і нападўняюць душу цудоўнаю цеплынёю!

Сяргей ДУБІНКА,
вучань 2 «А» класа СШ № 1
г. Івацэвічы

Школьнае краязнаўства

Даследаванне легендаў і паданняў Крупшчыны

(Працяг. Пачатак у №№ 41 і 42)

Гістарычныя паданні і ўспаміны

Пра вайну

Ніна Шынкевіч успамінае, як у 1943 г. прыйшлі ў іх вёску Вялікае Горадна Крупскага раёна немцы. Яны прымуслі маці абіраць для іх бульбу, гатаваць ежу. Але памятае яна, як гэты малады немец загадваў ёй, а сам плакаў, не жадаючы ліха людзям, не жадаючы расстрэляваць мірных жыхароў. Больш жорсткімі былі французы. Тыя не лічыліся ні з чым. Вось што запомніла маці: «Расправаліся гэтыя французы і мыцца жадалі, бо вошы мучылі. Лавілі іх, клалі на стол і давілі, прыгаворваючы: «Партызан»» (жартавалі так).

«Шупікі»

Пасля вайны людзі пачалі вяртацца ў вёску, гаварыла Ніна Дзям'янаўна, будавацца. Былы афіцэр Міхал Лучына сабраў людзей і пачаў адбудоўваць вёску. Вельмі хацела ў есці. А елі гнілую бульбу, рабілі з іх камячкі – «шупікі». На ўсё жыццё яны запомніліся жыхарцы.

Кацярынінскі шлях

Адметная гэтая вёсачка і тым, як гаворыць Генадзь Лучына, што праходзіў праз яе Кацярынінскі шлях, па якім ехала Кацярына Вялікая.

Па старавіляцкім шляху за 2 км ад Вялікага Горадна праходзіла мяжа з Польшчай (цяпер у гэтыя месцы насып).

Ад рэдакцыі. Калі верыць гэтай легендзе, то «Кацярынінскі шлях» пралягаў каля паловы ўсіх вёсак Беларусі.

Міфалагічныя

Пра Альбіноса

Паданне звязанае з чалавекам-альбіносам, які жыў недалёка, у в. Віляцічы. Было гэта ў часы сталінскіх рэпрэсіяў. Паславіўся ён тым, што скла-

даў вершыкі, якія падабаліся людзям. Аднаго разу прычытаў суседзям такі верш:
*Как в Вилятичах на Вилейке Жил Матвейка.
И было у него семь детей.
Не хватало всем лаптей.
И был у него советский скот:
Собака и кот.*

Больш гэтага чалавека ніхто ніколі не бачыў. А вершык жыве і па сённяшні дзень.

Пра дзёда Попела

Расказаў нам Генадзь Уладзіміравіч і легенду пра мясцовага жыхара дзёда Попела. Было гэта ў 1930-я гады. Прышоў Іван на калгасны сход ды і выступіў супраць праўлення. Праз некаторы час спыталі:

«Хто такі?» А мясцовыя жыхары вазьмі ды скажы: «Попел» (мянушку такую даў таго Попела. Але так і не знайшлі Івана Ахрэмавіча Лучыну. Ніхто з жыхароў Попела не выдаў.

Затанулыя цэрквы ды іншыя славутасці

На берагах так званых «святых азёраў» краязнаўцамі і навукоўцамі зафіксаваныя і розныя сакральныя аб'екты. Так, непадалёк Святога возера паблізу вёскі Ходасавічы Рагачоўскага раёна археолагамі раскапаныя рэшткі язычніцкага свяцілішча канца X ст.; каля возера Святога непадалёк вёскі Юр'ева ў Смалявіцкім раёне некалі стаяў язычніцкі ідал; на беразе возера Святое каля Браслава была Святая Гара; каля в. Нічыпаровічы Шклоўскага раёна – курганны могільнік. А святасць свайго возера жыхары вёскі Стралкі Верхнядзвінскага раёна тлумачаць тым, што некалі на яго месцы рос лес, які таксама называлі Святым і які таксама праваліўся. Цікава, што на беразе возера, вада якога лічыцца лекавай, апроч іншага знаходзіцца яшчэ Святая Гара са Святой Крыніцай унізе. Як бачым, та-

кая колькасць сакральных аб'ектаў вакол некаторых святых азёраў дазваляе зрабіць высновы, што ў дахрысціянскія часы гэтыя аб'екты і азёры мелі надзвычайны культывы статус.

Шмат з якімі азёрамі, што завуцца «Святое», звязаны паданні пра зніклы або правалены храм. У вёсцы Гарожа Асіповіцкага раёна гаварылі, нібыта, «некалі пад час службы правалілася царква, хлынула вада і заліла навакольныя землі аж на 12 вёрст. На Вялікдзень з возера гучаць званы, а бывае, што на паверхню выплываюць царскія вароты або выходзіць крыж ад купала». У шмат якіх месцах Беларусі да гэтага аповеда дадаюць яшчэ адну дэталі: калі кінучу ў ваду камень, то можна пачуць, як ён грукне аб вежу храма, а пад час такіх святаў, як Вялікдзень або Тройца, з-пад вады можна пачуць гукі царкоўных званоў. Пра Святое возера ў Капланцах Бярэзінскага раёна занатаванае паданне, як нейкія прыхадні зрабілі з царквы стайню, таму яна і патанула.

Ад рэдакцыі. Звычайна каля азёраў, якія маюць назву Святое (ці падобную), знаходзяцца археалагічныя помнікі розных гістарычных эпох. Важна ўмець іх адшукаць.

Пра царкву, што пад вадай знікла

Ніна Шынкевіч у размове з намі ўспамінае і мясцовае паданне пра царкву, якая апусцілася пад ваду. І калі йдзе па беразе ракі, то можна пачуць пераліў званоў. Мясцовы жыхар Анатоль Міхайлавіч Хвашчэўскі паведаміў нам, што ў кагосьці з жыхароў вёскі захаваўся ключ ад той царквы і амбарны замок.

Ад рэдакцыі. І ў гэтым месцы можна шукаць рэшткі помнікаў мінулых стагоддзяў.

Пра замчышча на гары Варут

Вёска Вялікае Горадна вядомая яшчэ і тым, што знаходзіцца тут замчышча на гары Варут. Раней, у V–VI стст., стаяў тут замак, які, магчыма, цяпер знаходзіцца пад вялікім земляным слоём. У 1939 г. сюды прыязджалі даследчыкі, бралі пробы зямлі, аднак весці раскопкі так і не рашыліся. Вельмі дорага. А гара Варут мясцовымі жыхарамі лічыцца гарой, дзе каранавалі Міндоўга.

Наведалі мы дом старшыні сельсавета Святланы Гатчэні, настаўніцы беларускай мовы. Святлана Іванаўна расказала пра кнігу «Памяць» Крупскага раёна, знайшла вытрымкі з мясцовых газет пра здарэнне з мясцовай школай і царквой у Выдрыцы. Яна стварыла выдатны этнаграфічны музей у мясцовай школе; аднак школа нечакана згарэла ў 2007 г. Прычыны так і не знайшлі. Школу перанеслі ў вёску Ухвала Крупскага раёна, за 20 км ад Вялікага Горадна.

Святлана Іванаўна прыгадала, што ў гэтай мясцовасці пажары ўзнікаюць перыядычна: так згарэла бібліятэка, мясцовы клуб, царква. Як кажуць людзі, царква згарэла ад

таго, што ў яе ў 1927 г. патрапіла малакка. На зрэзе бярозы, што расце на тым месцы, цяпер ёсць шыльдачка з надпісам: «Паводле царкоўных звестак, на гэтым месцы ў 1861 годзе была ўзведзена Казьма-Дзям'янаўская праваслаўная прыходская царква». І гэта быў знак, што на тым месцы нельга было будаваць школу. Акрамя ўсяго, там знаходзіліся і могількі. У выніку – школа таксама згарэла.

Калі мы хадзілі па цікавых мясцінах вёскі, да нас падышоў чалавек – мясцовы краязнаўца Сяргей Міхайлавіч Прыз. Ён пагутарыў з намі, расказаў пра мясцовых краязнаўцаў, вядомых людзей раёна (Міхал Адамавіч Баравуля з в. Ухвала; Андрэй Пятровіч Аляхновіч з в. Крупкі). Кажуць, менавіта М. Баравуля знайшоў старажытныя курганы на тэрыторыі Крупшчыны і апісаў іх.

Нагадаем, што курганы – гэта земляныя насыпы над старажытнымі магіламі. У другой палове I-га тысячагоддзя і на пачатку 2-га тысячагоддзя на Нараджэнні Хрыстовым пад курганнымі насыпамі хавала нябожчыкаў усё славянска-балцкае насельніцтва Беларусі. Паводле дахрысціянскіх вераванняў курганы былі дамоўкамі памерлых. Нябожчыкам «на той свет» ставілі посуд з рытуальнай ежай, клалі прылады працы і зброю.

У народзе курганы часцей называюць капцамі або валатоўкамі. Часам іх памылкова лічаць татарскімі або французскімі ці шведскімі магіламі. Шмат якія паданні гавораць, што ў курганах схаваныя скарбы, але гэта не так. Курганныя могільнікі ў Беларусі больш за 6 тысячаў. Яны – неацэнныя помнікі археалогіі, таму ахоўваюцца дзяржаўна. Іх разбурэнне караецца паводле закону.

Затым Сяргей Міхайлавіч падвёў нас да невялікага помніка, магілы невядомага салдата. Ён расказаў, што пад час вайны гэты чалавек быў цяжка паранены, і мясцовыя жыхары не змаглі яго выратаваць. Пасля вайны на магіле паставілі помнік.

Падрыхтавала
Наталля ЛОЙКА, настаўніца
бел. мовы і літаратуры
гімназіі № 35 г. Мінска
(Заканчэнне будзе)

Святлана Гатчэня

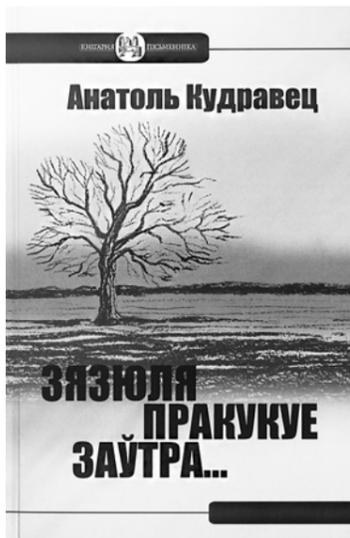

Позняя зязюля Анатоля Кудраўца

Нядаўна была выдадзена кніга празаіка Анатоля Кудраўца, які пайшоў з жыцця сёлета ў маі. Зборнік «Зязюля пракруе заўтра...» пачынае свет у выдавецтве «Кнігазбор» у серыі «Кнігарня пісьменніка» бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў. У кнігу ўвайшлі выбраныя апавяданні і апавесці «Развітанне».

А. Кудраўца – лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1986), літаратурнай прэміі «Залаты апостраф» часопіса «Дзеяслоў» (2012), быў узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў. Творца заслужана лічыцца прызнаным майстрам прозы. Вось як, напрыклад, ён апісаў блізкую вясну ў апавяданні «Успаміну пра шэршню»:

«Вясна, як і хвароба, пачынаецца з прадчування. Яшчэ на дварэ мароз, быццам зіма ў самай сіле ці нават набірае разгон, хапнеш раніцай носам паветра – і закіпяць на вачах слёзы. І снег валіць – машыны не паспяваюць вывозіць за горад. А падыдзеш да акна, зірнеш на

шэрае з прозеленню неба, на вугал суседняга дома, – снег ля яго асеў, закрамянеў ад сонца, – і нешта варухнецца ўсярэдзіне: вясна, яшчэ адна вясна...». Хто з нас штовесну не адчуваў таго ж самага?

Паводле
інфармацыі выдаўцоў

Георгій ШЭЎМЕР

З пачатку часоў павялося:
Каб еднасць людзям адшукаць,
Патрэбна, каб нешта знайшлося
Іх думкі і мэты з'яднаць.

ПАГОНЯ!..
І вецер пранізлівы ў твар,
І храп баявых рысакоў,
І страт, перажытых калісьці, цяжар,
І памяць пра мужнасць дзядоў.

Прыгожая казка стварае
Той вобраз, той кліч, той абшар,
Які ў Радзіму яднае
Узнёсласць пачуццяў і мар.

ПАГОНЯ!..
І віхар узнёслых надзей,
І годнасць свабоднымі быць,

І вера, што здольна прымусіць людзей
Радзіму ў баі бараніць.

Прыгожая казка... ці рэха
У мінулым схаваных гадоў...
Як часта яны чалавека
Ратуюць ад цяжкіх грахоў.

ПАГОНЯ!..
І бачыцца сцяг баявы,
Што ўсіх абавязан з'яднаць,
Каб людзі пад ім мелі сілу заўжды
Народам сябе называць.

Ад рэдакцыі. Калі наш аўтар прынёс чарговы твор, мы звярнулі ўвагу, што да радкоў верша просіцца мелодыя. І сапраўды, Г. Шэўмер мяркуе, што знойдзецца музыка, кампазітар, які пакладзе верш на музыку. Можа, нехта з сяброў ды чытачоў нашай газеты мае талент да напісання песень? Тады – дасылайце свой варыянт.

Не гнявіце Жыжалея!

Наўрад ці хтосьці з нас можа ўявіць сваё жыццё без зручных і практычных электрапрыбораў, якімі мы карыстаемся штодня. Але нават кароткі недагляд за імі можа стаць прычынай пажару. Так, сёлета толькі ў Мінску з-за парушэння правілаў пажарнай бяспекі адбылося амаль пяцьсот надзвычайных выпадкаў.

Каб не прычакаць няшчасця ды не злаваць Жыжалея – а,

паводле колішніх уяўленняў беларусаў, гэта бог агню, які кыве пад зямлёю і можа ўчыніць пажары, – выконвайце наступныя парады:

- не скарыстоўвайце самаробныя награвальныя прыборы;
- прас, электрапліту, абгравальнік трымайце на адмысловых цеплаізаляцыйных падстаўках;
- не ўключайце ў сетку шмат прыбораў адначасова;

– сачыце за спраўнасцю ізаляцыі праводкі;

– не стаўце абгравальнік блізка каля штораў, не сушыце на ім адзенне і абутак;

– не пакідайце ўключаныя электрапрыборы без догляду, сачыце за тым, каб яны не пераграваліся.

Вера БУДЗІНАВІЧУС,
інспектар ЦРАНС
г. Мінска

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ ДРАМА (заканчэнне артыкула). І са смерцю тут абыходзяцца фамільяры: з ёй гандлюцца за жыццё, у бялевіцкім варыянце яна нават скача за ўсімі ўдзельнікамі, а потым і яе саму забіваюць.

Носьбітамі карнавальнага пачатку былі інтэрмедыйныя персанажы, найперш «дзед» («стары-далакоп», «мужык», блізкія да іх і тры «пастухі»), «яўрэй», «цыган», «доктар», «элегант», «пілігрым». Яны належыць да катэгорыі блазнаў, пры гэтым «дзед» і «яўрэй» выконваюць важную функцыю карнавальнага развенчвання «цара». Яны і паводзяць сябе адпаведна: веселяць сваімі кпінамі, жартамі, прыкідваюцца, строяць з сябе дурня і тым самым забавляюць гледачоў, абсмейваюць усіх, у т.л. і сябе; смех, іронія, фамільярнасць вызначаюць іх зносіны з публікай. Персанажы і інтэрмедыйныя сцэны драмы пранізаны амбівалентным смехам. Пры гэтым забаронаў і абмежаванняў для смеху ў народным тэатры не існавала. Карнавальныя матывы ўплывалі і на сур'езныя падзеі, здымалі з іх драматызм і напружанне, афарбоўвалі і т.зв. сур'езныя персанажы. Літаральна ўсё травестуецца: сам «цар» (напр., цырымонія ўступлення яго на трон), удзельнікі гераічных бітваў «гусар», «рыцары» (у т.л. абаронца горада Аніка-ваяка) і інш. Блазнерства

інтэрмедыйных персанажаў мела і сур'езны сэнс: у ім адбіваліся народныя імкненні, перамагаліся страх і смерць, адмаўляліся афіцыйная праўда і пануючая ўлада. Наладзіўшы ўсеагульную роўнасць абсмейвання, часовае ўтапічнае царства свабоды і матэрыяльнага дабрабыту, інтэрмедыйныя персанажы тым самым нібыта праектавалі мадэль будучага справядлівага грамадства.

Уплывам карнавальнасці пазначаны і асноўны сюжэт: яго персанажы, карнавальныя матывы, удзел інтэрмедыйных персанажаў у асноўным канфлікце, сур'езны матыў перапыняўся інтэрмедыйнымі ўстаўкамі; так што сур'езнасць асноўнага сюжэта і яго персанажаў адносна.

Народная драма шырока бытавала сярод сялянаў і рамеснікаў. Паказы звычайна адбываліся па хатах. Удзельнікі і гледачы прытрымліваліся традыцый, якая ў народным тэатры, у т.л. і паказах народнай, з'яўлялася своеасаблівым рэжысёрам. Выкарыстоўваліся агульныя прынцыпы паказаў народнага тэатра: кантакт удзельнікаў і гледачоў, адсутнасць сцэнічнай пляцоўкі, дэкарацыяў (іх замяняў рэквізіт), заслоны, кулісаў, асвятлення; маскі; дэкламацыя з фарсіраваным гукам і напеўнасцю мовы; сінтэтычнасць і доўгія сцэны драматычных элементаў з музычнымі і танцавальнымі, часам і з пантамімай; перавага дзеяння над словам. У выканальніцтве спалучаліся прыёмы народныя,

заснаваныя на імпрывізацыі, збуфанадай і гратэскам, для інтэрмедыйнай часткі – і т.зв. вайсковыя (у аснове іх выкарыстанне ўдзельнікамі-персанажамі артыкулаў вайскавога стагута). Часам выкарыстоўваліся сцэнічныя эфекты (звычайна выкіданне полымя з рота ў сцэнах паядынкаў). Для паказаў характэрная ўмоўнасць, хуткі тэмп, агульная франтальная мізансцэніроўка, адсутнасць мімікі ў сур'езных персанажаў. Паказы разыгрываліся і ўспрымаліся з асаблівым святочным, вясёлым, гарэзлівым настроем удзельнікаў і гледачоў, таму народная драма ў выкананні народных актэраў – заўсёды камедыя.

Драма «Цар Максімілян» была асабліва папулярная сярод гутнікаў. Яны фактычна наладжвалі аматарскія спектаклі паводле яе матываў. У гэтых спектаклях захоўвалася агульная канва п'есы, а яе канфлікт, вобразы былі пераасэнсаваныя, асучасненыя, пастаноўкі мелі ярка выражаную сацыяльна-палітычную скіраванасць. Традыцыйныя прыёмы і прынцыпы народнага паказу спалучаліся з моцным уплывам тэатра: пышныя пастаноўкі з удзелам 35–40 чалавек, урачыстыя цырымоніі ўступлення на трон і пахавання, масавае пабоішча (28 чалавек), рэжысёр і яго памочнік, спецыяльнае памяшканне са сцэнай, заслонай, асвятленнем, месцамі для гледачоў і інш.

Народныя традыцыі выканання народнай драмы былі выкарыстаныя пры пастаноўцы «Цара Максіміяна» ў апрацоўцы А. Рэмізава і М. Міцкевіча ў Беларускай драматычнай студыі ў Маскве (1924, рэж. В. Смышляеў).

Народная драма найбольш шырока бытавала на землях Беларусі ў 2-й пал. XIX–1-й трэці XX ст. Зафіксаваныя яе

паказы: «Цар Ірад» – у Гродзенскай вобл.: г.п. Дзятлава (1895), в. Васілішкі Шчучынскага р-на (1901), Навагрудак (1909), в. Воўпа Ваўкавыскага р-на (1911); у 1920–1930-я гг. ў Зах. Беларусі – вёскі Казлы і Гусакі Нясвіжскага, Азярніца Слонімскага, Кропінкі Смаргонскага, Верхні Церабяжоў Столінскага (напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны і ў пасляваенныя гады), а таксама на Маладзечаншчыне; «Цар Максімілян» у Віцебскай вобл.: Віцебск (каля 1860-х гг.), Глыбокае і в. Ластавіца Глыбоцкага р-на (1867); у Мінскай вобл.: Слуцк (каля 1850-х гг., 1887–1888, 1902–1904) і навакольных вёскі, у тым жа гадзі, таксама вёскі Бялевічы (1912, 1917–1920, апошнія паказы наладжаныя ў 1962, 1963), Старэва (1912, 1916, на гуце) Слуцкага, в. Межная Слабада Клецкага (1912), в. Языль Старадарожскага (1920-я гг.) р-наў; у Магілёўскай вобл.: в. Смолькі Касцюковіцкага р-на (1905); у Гомельскай вобл.: Гомель (1880-я гг.), Беліцк (1891), Рэчыца (1896, 1923), вёскі Ровенская Слабада Рэчыцкага (1980-я гг.), Гарывада Гомельскага (1911), Дарашэвічы Петрыкаўскага (1920-я гг.) р-наў; у Брэсцкай вобл.: в. Лахаўка Лунінецкага, в. Міхалін Пружанскага р-наў (1904 – 1905, на гуце), таксама в. Нараўка (1912, на гуце), у былой Гродзенскай губ. (цяпер Польшча); «Трон» – Гомель і Беліцк (1912), а таксама з 1870-х гг. разыгрываліся беларускімі трупамі з Мінскай і Чарнігаўскай губ. на тэрыторыі Украіны; «Мацей і доктар» – Барысаўскі р-н (1902), каля в. Рудзевічы Зэльвенскага р-на (1903).